

Sammendrag av doktorgradsavhandlinger

Ingvil Bjordal

Markedsretting i en urban norsk skolekontekst – Et sosialt rettferdighetsperspektiv

Avhandling for graden philosophiae doctor i pedagogikk ved Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for pedagogikk og livslang læring, NTNU, Trondheim, Norge. Disputas 16. november 2016.

Tema i denne avhandlingen er hvordan markedsretting i utdanning kan forstås i et sosialt rettferdighetsperspektiv, og i lys av skolen som sosialt integrerende samfunnsinstitusjon. Denne tematikken er relatert til en samfunnsmessig utvikling der markedsstyringsprinsipper introduseres innenfor offentlig utdanning, og hvor sosialdemokratiske prinsipper og idealer utfordres. I denne avhandlingen studeres konsekvensene av denne utdanningspolitiske utviklingen innenfor en urban norsk skolekontekst.

Forskningsprosjektet er utformet som en kvalitativ kasusstudie, med fokus på Oslo-skolen. Utgangspunktet er at Oslo kommune har gått langt med hensyn til å introdusere politiske virkemidler som kan karakteriseres som et uttrykk for markedsretting. Dette kommer til uttrykk gjennom kombinasjonen av balansert målstyring, offentliggjøring av resultater, "fritt skolevalg" og "stykkprisfinansiering". Studien kan karakteriseres som en kritisk utdanningspolitisk studie, og gjennom analyse av politiske dokument og intervjuer med rektorer belyser avhandlingen hvordan markedsretting realiseres og erfares lokalt. Med utgangspunkt i Ball, Maguire og Brauns (2012) teori om *policy enactment* og Frasers (1997, 2003, 2009) teori om *sosial rettferdighet*, studeres tre aspekter med betydning for lokal politikkutforming: *Diskurs, materialitet og tolkning og oversettelse*. Med utgangspunkt i disse aspektene analyseres 1) hvilke rettferdighetsperspektiv som ligger til grunn for markedsretting, 2) hvordan politiske virkemidler materialiseres i lokale skolekontekster og 3) hva som karakteriserer rektorens oversettelse av politikk i lokale kontekster.

Sammenfattet viser analysene at markedsretting i utdanning hovedsakelig begrunnes ut fra rettferdighetshensyn knyttet til demokratisk deltagelse og institusjonell autonomi. Prioritering og realisering av politiske virkemidler som begrunnes med å skulle styrke dette, kan imidlertid synes å komme i konflikt med rettferdighetshensyn som er sentrale for å ivareta et egalitært utdanningssystem og lokaldemokratiske prosesser. Dette kommer til uttrykk ved at forskjeller mellom skoler når det kommer til økonomiske og kulturelle vilkår, forsterkes langs etniske og sosiale skillelinjer, og ved at rektorens handlingsrom innsnevres som en følge av økt kontroll og disiplinering. På bakgrunn av disse analysene konkluderes det med at markedsretting legitimerer at det lempes på prinsipper og politiske strategier som i en norsk kontekst har vært prioritert og ansett som sentrale for å sikre sosial integrering gjennom utdanning.

Kontakt: Ingvil Bjordal, Institutt for lærerutdanning, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), Norge. Email: ingvil.bjordal@ntnu.no

Martin Blok Johansen

Forestillinger om vanskeligheder. En poststrukturalistisk inspireret afsøgning af æstetikens muligheder for at udgøre efterstræbelsesværdige vanskeligheder i en uddannelsesteoretisk kontekst

Afhandling for graden philosophiae doctor ved Institut for Medier, Erkendelse og Formidling, Københavns Universitet. Disputas 29. april 2016.

I afhandlingen undersøges historiske og aktuelle diskurser om uddannelse, undervisning og pædagogik, og det demonstreres, at de dominerende diskurser tematiserer lethed, simplicitet og intimitet. Der identificeres samtidig et fokus på begreber som omsorg, autenticitet, nærvær og et didaktisk fokus på forskellige koncepter, modeller eller teknikker, som skal sikre, at undervisning bliver effektiv og forudsigelig, så eleverne i skolen får lettere og hurtigere ved at lære. Det vises, hvordan dette er med til at reducere uddannelsestematikker til et spørgsmål om, hvad der virker, til effektivitet og entydighed og med den ekspliciterede hensigt, at undervisningen i skolen skal blive mere simpel, hurtigere og lettere.

I afhandlingen undersøges det efterfølgende teoretisk og empirisk, hvad der sker, hvis man i stedet går den modsatte vej end den dominerende? Hvad sker der, hvis man gør det svært? Hvad sker der, hvis man gør vanskeligheder? I afhandlingen er det overordnede spørgsmål således, om der kan identificeres et efterstræbelsesværdigt potentiale i vanskeligheder, og om der kan skabes muligheder for at udnytte vanskeligheder i stedet for at marginalisere eller eliminere dem.

Afhandlingen er teoretisk informeret af en poststrukturalistisk inspireret tænkemåde, hvor der indtages en prøvende og eksperimenterende tilgang, og metodisk anvendes forskellige casestudier, der medvirker til at oparbejde en nuanceret forståelse af undersøgelsens problemstillinger, som de findes og udspiller sig i en konkret, partikulær og kompleks praksis. Det vanskelighedsbegreb, der fremanalyseres, er teoretisk inspireret af de franske epistemologers brud- og forhindrebegreb og derfra idéen om, at vanskeligheder indeholder mulighed for nye erkendelser, fordi de tvinger en til at søge nye veje og tænke i nye baner. Vanskeligheder som en stopklods, der samtidig er et springbræt.

I bestræbelsen på at undersøge disse vanskeligheders potentielle efterstræbelsesværdighed anvendes forsøgsvis komplekse, postmoderne skønlitterære tekster. Disse tekster bruges til at oparbejde nogle moddiskurser, der har til hensigt at fungere som alternative narrativer til de diskurser, som indledningsvist bliver identificeret som de dominerende.

Samlet set forsøger afhandlingen at udvikle en slags *difficiliteringens didaktik*, der – med afsæt i antonymet til *facilitering* – handler om at opspore og kvalificere de steder i undervisning, hvor det vanskelige findes og har et potentiale. Afhandlingens samlede uddannelsespointe kan resumeres til, at man med fordel kan tilkende vanskeligheder legitimitet som pædagogisk mulighed og lade dem indgå i det arsenal af didaktiske muligheder, man som underviser kan trække på.

Kontakt: Martin Blok Johansen, VIA University College, Danmark. Email: blok@via.dk.

Sofia Kvist Lindholm

The paradoxes of socio-emotional programmes in school: Young people's perspectives and public health discourses

(Paradoxer i skolbaserade socio-emotionella program: Barns perspektiv och folkhälsodiskurser)

Avhandling för graden filosofie doktor ved Tema Barn, Linköpings universitet, Sverige. Disputas 27. november 2015.

Sedan millennieskiftet har socio-emotionella program kommit att bli allt vanligare i skolor runtom i världen. *Depression in Swedish Adolescents* (DISA) och *Social and Emotionell Träning* (SET) utgör två socio-emotionella program som används i svenska skolan. Syftet med denna avhandling är att studera elevers perspektiv på DISA och SET, samt att studera programmets målsättning och design. Analysmaterialet består av intervjuer, deltagande observationer, programmanualer och dokument som beskriver och förklarar programmets utgångspunkter.

Avhandlingens fyra delstudier belyser hur programmen i praktiken misslyckas med att möta elevers faktiska behov och istället riskerar att bidra till de problem som de syftar till att förebygga. Programmen lär ut tekniker som fokuserar på att åtgärda specifika problem hos barn och unga. I DISA tränas flickor på att leta efter sina depressiva, negativa tankar för att sedan vända dem till positiva tankar. I SET får eleverna träna på att hantera sin ilska. Programmen erbjuds dock inte specifikt till elever som upplever depressiva tankar och har problem att hantera sin ilska, utan riktas till barn och unga generellt. Syftet är att programmen härigenom ska förebygga att barn och unga utvecklar psykisk ohälsa. Härigenom skapas paradoxen att eleverna inte själva får definiera sina egna problem utan får träna på att identifiera sig med och hantera de problem som fokuseras i programmanualerna. Studien visar att programmets övningar fick oönskade konsekvenser i praktiken. Artikel I belyser den konflikt som finns i DISA där behandlingstekniker mot depression används i förebyggande syfte och hur det medförde att flickorna fick öva på att söka efter depressiva tankar. Artikel II och III belyser hur de terapeutiska inslagen i DISA och SET hade potential att stärka elevernas sociala relationer, samtidigt som det riskerade att leda till kränkningar. Artikel III belyser hur SET programmet förmedlade en norm till eleverna att de inte bör vara arga eller visa ilska. I elevernas kamratkultur användes denna norm för att rättfärdiga utslutning av elever som visade ilska. Artikel IV består av en djupanalys av lektionen "Vad kan du göra" som handlar om hur elever bör agera om de utsätts för negativa handlingar från kamrater. Artikel IV tar utgångspunkt i det dilemma som lärare ställs inför i SET programmet: att å ena sidan träna barnen i att anta socialt accepterade beteenden, och å andra sidan följa programmets krav på neutralitet. Analysen visar att de frågor som SET lärare använder för att åstadkomma en neutral hållning i praktiken medför mer implicita former av styrning där programmets ideal om önskvärda beteenden reproduceras. Önskvärda beteenden konstrueras genom att diskutera fiktiva fall utan att relatera dem till den sociala och kulturella kontext där barnen agerar och hanterar aktuella problem. Avhandlingen avslutas med en diskussion om hur "barns psykiska hälsa" och "barns behov" förstås och bemöts genom dessa program och vilka slutsatser som kan dras för utformandet av framtida insatser i skolan.

Kontakt: Sofia Kvist Lindholm, Tema Barn, Linköpings universitet, Linköping, Sverige.

Email: sofia.kvist.lindholm@liu.se

Yisak Tafere

Growing up in poverty in Ethiopia: A life course perspective

Avhandling for graden philosophiae doctor ved Norsk senter for barneforskning, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, Trondheim, Norge. Disputas 13. oktober 2016.

This thesis, entitled *Growing up in Poverty in Ethiopia: A Life Course Perspective*, explores the experiences of cohort children living in poverty in specific communities in Ethiopia. By adopting the life course perspective and drawing on longitudinal data, the study investigates the children's changing experiences of poverty over the course of their childhood. The life course approach helped understand childhood poverty in time and in contexts, and the interplay between structure and children's agency.

The study adopted the "mosaic" approach involving mapping, drawings, group discussions, individual interviews and observations. Children remained as the main source of the data.

The children followed diverse life courses, mainly because poverty and other structures dictated their life trajectories differently. It also shows that children demonstrated their agency in a variety of ways, which in return influenced their trails. Unlike some of the theoretical suppositions which claim that people remain poor and transfer poverty over generations because of their beliefs, attitudes and behaviors this study confirms that children hold the belief, and act to change their poor economic situations.

Children from poor families carry high aspirations and are motivated for actions that would help them move out of poverty. Through their aspirations, children postulate their life course, then act to realize it, but, ultimately, their trajectories are determined by the interplay between social structure and their agency. Poverty, policy contexts, local norms and family situations challenges children's endeavour to change their lives through education. Poor children were more likely to do paid work to earn a living, rural children were unable to access preschools and private schools because they are not available in their areas, and in some contexts girls had to marry ending their educational aspirations.

The study concludes by suggesting that ending national poverty entails breaking intergenerational poverty. As child poverty is multidimensional and longitudinal, it requires comprehensive interventions to continue until children make a successful transition to adulthood. National poverty reduction begins with overcoming children's "life course poverty" through "life course development".

Kontakt: Yisak Tafere, Young Lives, University of Oxford, England og Addis Abeba, Etiopia.

Email: yisaktafere@gmail.com